

більності: монографія / за ред. О.В. Дзюбляка. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.

29. Науменкова С.В. Обстеження збалансованості попиту та пропозиції на кредитному ринку: досвід центральних банків / С.В. Науменкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2014. № 10(163). С. 51-57.

30. Міщенко С. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки / С. Міщенко // Вісник НБУ. 2012. № 1. С. 31-33.

31. Шумило І. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки / І. Шумило, Р. Лисенко // Вісник НБУ. 2006. № 3. С. 6-11.

32. Міщенко С. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором / С. Міщенко // Банківська справа. 2007. № 1. С. 41-56.

33. Міщенко В.І. Проблеми вдосконалення управління державними корпоративними правами / В.І. Міщенко, С.В. Науменкова // Економіка України. 2002. № 5. С. 29-36.

34. Сомик А. Доларизація: причини та наслідки для економіки України / А. Сомик // Вісник НБУ. 2007. № 5. С. 28-31.

35. Міщенко В.І. Світові тенденції монетизації економіки / В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, І.М. Льон // Фінанси України. 2017. № 9. С. 53-74.

## ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЯК СКЛАДНИК РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ВИПЕРЕДЖАЮЧОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

### THE FINANCIAL POLICY OF STIMULATING THE DEVELOPMENT OF THE REAL SECTOR OF THE ECONOMY AS A COMPONENT OF THE IMPLEMENTATION OF A PROACTIVE ECONOMIC DEVELOPMENT CONCEPT

*У статті обґрунтовано теоретичні і методологічні основи, прикладні аспекти формування сучасної фінансової політики як інструменту стимулювання розвитку реального сектору економіки. Визначено місце податкового регулювання як складника реалізації концепції випереджаючого економічного розвитку. Обґрунтовано необхідність запровадження системи податкових кредитів на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, що дасть змогу покращити інституційні умови державної фінансової підтримки розвитку галузей економіки у середньо- та довгостроковій перспективі.*

**Ключові слова:** фінансова політика, реальний сектор, податок, оподаткування, податкове регулювання, економічний розвиток.

*В статье обоснованы теоретические и методологические основы, прикладные аспекты формирования современной фінансової політики как инструмента стимулирования развития реального сектора экономики. Определено место налогового регулирования как составляющей реализации концепции опережающего экономического развития.*

*номического развития. Обоснована необходимость введения системы налоговых кредитов на научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы, что позволит улучшить институциональные условия государственной финансовой поддержки развития отраслей экономики в средне- и долгосрочной перспективе.*

**Ключевые слова:** финансовая политика, реальный сектор, налог, налогообложение, налоговое регулирование, экономическое развитие.

*The article substantiates the theoretical and methodological foundations, applied aspects of the formation of modern financial policy as a tool for stimulating the development of the real sector of the economy. The place of tax regulation as a component of the implementation of the concept of proactive economic development is determined. The necessity to introduce a system of tax credits for research and development, which will allow improving the institutional conditions of state financial support for the development of economic sectors in the medium and long term, is substantiated.*

**Key words:** financial policy, real sector, tax, taxation, tax regulation, economic development.

УДК 336.027

**Нікітшин А.О.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів  
Вінницький торговельно-економічний інститут  
Київського національного торговельно-економічного університету

**Постановка проблеми.** Фінансова політика держави – це сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які проводить держава, з мобілізації надходжень та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного та соціального розвитку країни. Метою фінансової політики є оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі в країні має забезпечу-

ватися стійке зростання економіки, вдосконалення її структури, створення сприятливих умов для розвитку підприємств реального сектору економіки усіх форм власності. Фінансова політика має забезпечувати розвиток реального сектору економіки на інвестиційно-інноваційній основі з урахуванням безпекового, економічного, інноваційного, конкурентоспроможного складників, що зумовлює актуальність теми проведеного дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретичні та практичні питання реалізації фінансової політики щодо стимулювання розвитку реального сектору економіки досліджувалися такими науковцями, як О.І. Волот, О.С. Заклекта-Берестовенко, А.А. Мазаракі, О.М. Москаленко, І.М. Пліско, Ю.В. Федорова та інші. Незважаючи на певні наукові напрацювання у цьому напрямі, питання формування фінансової політики як інструменту стимулювання розвитку реального сектору економіки залишаються не повністю розкритими.

**Постановка завдання.** Метою статті є обґрунтування теоретичних і методологічних основ та прикладних аспектів формування фінансової політики як інструменту стимулювання розвитку реального сектору економіки, реалізації концепції випереджаючого економічного розвитку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Реальний сектор економіки є сукупністю галузей економіки, які виробляють товари і послуги у матеріальній і в нематеріальній формах. О.І. Волот та І.М. Пліско, узагальнивши окремі трактування сутності та змісту економічної категорії «реальний сектор економіки», вважають, він є: «одним із секторів національної економіки, до якого входять суб'єкти господарювання, що безпосередньо створюють валову додану вартість та формують валовий внутрішній продукт і національний дохід, виробляючи матеріальні та нематеріальні товари та послуги, які не відносяться до фінансового сектору економіки» [1, с. 25].

Він є головним сектором, в якому виробляється валовий внутрішній продукт та створюється валова додана вартість під час здійснення економічної діяльності (табл. 1).

Відповідно до даних Державної служби статистики України, за підсумками 2016 р. найбільша

частка валової доданої вартості у валовому внутрішньому продукті за виробничим методом у фактичних цінах спостерігалася у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві – 11,7%, переробній промисловості – 12,2%, оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 13,3%, транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – 6,6%, операціях із нерухомим майном – 6,1%, добувній промисловості і розробленні кар'єрів – 5,5%, державному управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні – 5,2%. Статистичні дані свідчать, що за виробництвом та розподілом валового внутрішнього продукту такі види економічної діяльності у 2010-2016 роках є лідерами.

Статистичні дані також засвідчують орієнтованість галузей вітчизняної економіки на виробництво традиційної індустріальної продукції з низькою валовою доданою вартістю, що ускладнює її реалізацію на перспективних для подальшого розвитку ринках.

Значний вплив на розвиток реального сектору економіки мають: бюджетна, податкова, грошово-кредитна та інвестиційна політика, науково-технічний прогрес. У сучасних умовах ринкові важелі регулювання неспроможні повною мірою забезпечити розвиток національної економіки. Тому важливого значення набуває економічна політика держави та такі важливі її складники, як бюджетна, грошово-кредитна, фінансово-валютна та податкова політика [3]. Остання впливає на співвідношення між обсягами сукупного попиту та сукупної пропозиції, обсяг національного продукту, рівень зайнятості, добробут громадян, ефективність та стабільність економіки держави.

Податкова політика є інструментом, застосування якого дає можливість уряду держави призупинити

Таблиця 1

**Частка валової доданої вартості за видами економічної діяльності у валовому внутрішньому продукті (виробничим методом у фактичних цінах), відс. <sup>1</sup>**

Назва виду економічної діяльності	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	7,4	8,2	7,8	8,8	10,2	12,1	11,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,9	6,5	5,8	5,5	5,0	4,8	5,5
Переробна промисловість	13,2	11,9	12,4	11,3	12,2	11,9	12,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,4	14,9	14,3	14,5	14,7	13,8	13,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,7	7,9	7,0	7,1	6,4	6,8	6,6
Інформація та телекомунікації	3,1	3,0	3,1	3,3	3,3	3,7	3,7
Операції з нерухомим майном	5,3	5,3	5,9	6,5	6,2	6,2	6,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,6	4,1	4,3	4,7	5,0	4,8	5,2
Освіта	5,0	4,6	5,1	5,3	4,8	4,2	3,7
Інші види діяльності	21,9	20,0	20,6	20,6	19,4	16,9	16,7

<sup>1</sup> За 2010-2013 рр. дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014-2016 рр. – також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано автором на основі [2]

спад виробництва, запобігти інфляційним процесам та небажаним змінам у споживчих та інвестиційних витратах. Нездатність владних структур проводити належним чином податкову політику може привести до глибоких економічних потрясінь, погіршення становища національного виробника, зниження життєвого рівня населення [4].

Державна фінансова політика має забезпечувати підтримку та розвиток високих технологій шляхом податкового стимулювання високотехнологічних галузей економіки, підвищення інтенсивності витрат приватного та державного секторів економіки на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) [5]. Класифікація (ОЕСР) до таких галузей відносить: галузь інфор-

маційних технологій, аерокосмічну, фармацевтичну, виробництво електроніки та телекомунікаційного обладнання, виробництво медичної, високоточної та оптичної техніки.

Середньо- та високотехнологічні галузі економіки виробляють електричні машини та апарати, автомобілі, причепи та напівпричепи, товари хімії (крім фармацевтичних препаратів), залізничне та транспортне обладнання, машини та обладнання. Середні та низькотехнологічні галузі – будівництво та ремонт суден і човнів, виробництво гуми та пластмаси, коксу, очищених нафтопродуктів та ядерного палива, інших неметалевих мінеральних виробів, основних металів та виробів з металу. Низькотехнологічні галузі займаються

Таблиця 2

**Найбільша частка товарів у товарній структурі зовнішньої торгівлі України у 2017 р. з урахуванням міжнародної класифікації розвитку високих технологій в галузях економіки країн-членів ОЕСР<sup>1</sup>**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт		Імпорт	
	тис. дол. США	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до загального обсягу
Високотехнологічна продукція галузей економіки				
30 фармацевтична продукція	192111,3	0,4	1767455,8	3,6
88 літальні апарати	29029,1	0,1	28705,0	0,1
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	151566,7	0,4	782952,3	1,6
Середньо- та високотехнологічна продукція галузей економіки				
38 різноманітна хімічна продукція	108280,5	0,3	1255031,9	2,5
86 залізничні локомотиви	219663,6	0,5	168261,7	0,3
87 засоби наземного транспорту, крім залізничного	132687,2	0,3	3965689,6	8,0
84 реактори ядерні, котли, машини	1728053,5	4,0	5776818,0	11,7
85 електричні машини	2548778,6	5,9	4125804,9	8,3
Середньо- та низькотехнологічна продукція галузей економіки				
26 руди, шлак і зола	2735727,6	6,3	554589,9	1,1
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	790227,9	1,8	11699572,3	23,6
31 добрива	129233,8	0,3	1126827,3	2,3
39 пластмаси, полімерні матеріали	465973,1	1,1	2460339,3	5,0
40 каучук, гума	95162,0	0,2	785461,1	1,6
89 судна	244506,0	0,6	19430,8	0,0
72 чорні метали	8666248,4	20,0	1134649,1	2,3
73 вироби з чорних металів	896540,2	2,1	807163,8	1,6
Низько технологічна продукція галузей економіки				
02 м'ясо та їстівні субпродукти	531240,1	1,2	112024,7	0,2
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	494207,3	1,1	84884,5	0,2
10 зернові культури	6501134,3	15,0	176756,1	0,4
12 насіння і плоди олійних рослин	2060121,4	4,8	358269,9	0,7
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	4605666,2	10,6	266616,4	0,5
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	417349,4	1,0	47591,0	0,1
23 залишки і відходи харчової промисловості	1051170,0	2,4	167720,3	0,3
44 деревина і вироби з деревини	1204308,0	2,8	241492,9	0,5
48 папір та картон	450888,6	1,0	813834,3	1,6
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	378721,2	0,9	187919,6	0,4

<sup>1</sup> Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором за даними [2]

виробництвом та переробкою дерева, целюлози, паперу, паперових виробів, поліграфії, продуктів харчування, напоїв та тютюну, текстилю, текстильних виробів, шкіри та взуття [6].

У вітчизняних соціально-економічних умовах розвитку країни, як слушно відмічає А.А. Мазаракі, легка промисловість (виробництво шкіри, хутра, текстилю, виробів із них і взуття), незважаючи на її низьку технологічність, теж є важливою для економіки країни через значну ємність внутрішнього ринку одягу і взуття, більш високі порівняно з переробною промисловістю загалом показники результативності та ефективності, нижчу затратомісткістю виробництва [7, с. 82].

Аналізуючи товарну структуру вітчизняного експорту, відмітимо, що значна частка припадає на:

- низькотехнологічну продукцію галузей економіки: зернові культури (15% від загального обсягу), жири та олії тваринного або рослинного походження (10,6%), насіння та плоди олійних рослин (4,8%);

- середньо- та низькотехнологічну продукцію: чорні метали (20,0%), руди, шлак і золу (6,3%).

Україна є одним із найбільших експортерів низько-, середньо- та низькотехнологічної продукції: соняшникової олії (1 місце у світі), напівфабрикатів чорного металу (2 місце), кукурудзи (3 місце), залізної руди (5 місце), пшениці та борошна (6 місце).

Натомість частка високотехнологічної продукції галузей економіки у загальному обсязі експорту є незначною: фармацевтична продукція (0,4%), літальні апарати (0,1%), прилади та апарати оптичні, фотографічні (0,4%). Деяко більшим є експорт середньо- та високотехнологічної продукції, такої як різноманітна хімічна продукція (0,3%), залізничні локомотиви (0,5%), засоби наземного транспорту, крім залізничного (0,3%), реактори ядерні, котли, машини (4,0%), електричні машини (5,9%).

Негативна ситуація притаманна і для імпорту, де досить високою є частка середньо- та низькотехнологічної продукції (табл. 2).

Заходи вітчизняного податкового регулювання необхідно реалізовувати з урахуванням необхідності зменшення від'ємного внеску чистого експорту в економічне зростання за рахунок зменшення імпортоємності стратегічних галузей економіки. Це може бути досягнуто за рахунок податкового стимулювання інновацій та розвитку нових технологій у процесі модернізації таких галузей.

Механізм податкового регулювання має бути адаптивним та когерентним до державної політики розвитку галузей економіки. Розпорядженням від 14 серпня 2013 р. № 843-р Кабінет Міністрів України визначив перелік пріоритетних галузей економіки [8]. До таких віднесено:

- агропромисловий комплекс (виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива з орієнтацією на імпортозаміщення);

- житлово-комунальний комплекс (створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії);

- будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення;

- машинобудівний комплекс (виробництво нових та імпортозаміщуючих видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів);

- транспортну інфраструктуру (будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури);

- курортно-рекреаційну сферу і туризм (будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури);

- переробну промисловість (імпортозаміщуюче металургійне виробництво).

Як зазначає О.М. Москаленко, одним із складових елементів випереджаючого економічного розвитку є комплекс високих технологій і нових динамічних галузей [9, с. 11]. Аналізуючи розвиток технологічних укладів у різних країнах, зазначаємо, що для України є характерною середня частка обсягу загального виробництва у ВВП – III технологічного укладу (електротехнічне, важке машинобудування, виробництво та прокат сталі, лінії електропередач, неорганічна хімія та ін.), більша частка IV технологічного укладу (автомобілебудівництво, кольорові метали, синтетичні матеріали, виробництво товарів тривалого використання) та мала частка V технологічного укладу (електронна, вимірювальна, оптико-волоконна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, роботобудівництво, інформаційні послуги). Для порівняння, у США та Китаї більша частка обсягу загального виробництва у ВВП V технологічного укладу та середня частка VI технологічного укладу (наноенергетика, молекулярні, клітинні, нанотехнології, нанобіотехнології, нанобіоніка, мікроелектронні технології, наноматеріали та ін.) [10].

Тільки у 2017 р. 1000 найбільших корпорацій світу збільшили свої інвестиції в науково-дослідницькі роботи (R&D) на 3,2%, а загальні витрати сягнули 702 млрд. дол. США. Провідною країною, фірми якої інвестують у нові розробки, є США [11].

В Економічному огляді Світового банку від 10 квітня 2018 р. зазначається, що у 2017 р. ВВП України зріс на 2,5% (після 2,3% у 2016 р.), що є слабким відновленням, оскільки йому передувало сукупне 16% скорочення у 2014-2015 роках. Як відмітила Директор Світового банку у справах Білорусі, Молдови та України Сату Кахконен, «прискорення економічного зростання необхідне для покращення рівня життя україн-

ців, які ще досі потерпають від наслідків кризи 2014-2015 рр.» [12].

Значна тривалість фази та глибина падіння вітчизняного ВВП і промислового виробництва зумовлює необхідність переходу від концепції наздоганяючого розвитку до концепції випереджаючого економічного розвитку, що дасть змогу нашій країні відмовитися від статусу «сировинного придатку», ринку «дешевої» робочої та збуту «дешевої» продукції. Таким чином, є необхідним запровадження якісно нових податкових інструментів інституційного мотиваційного механізму стимулювання економічного розвитку на основі інноваційно-інвестиційного підходу, які б відповідали основним засадам та принципам випереджаючого економічного розвитку (табл. 3).

Необхідно посилювати та розширювати фінансове регулювання системи інноваційного розвитку як складника стратегії випереджаючого економічного розвитку на основі якісно нових податкових інструментів та механізмів з урахуванням синергетичного підходу за рахунок підсилення та узгодження взаємодії складників системи взаємопов'язаної сукупності «галузі економіки – бюджет – соціально-економічний розвиток країни». Реальний сектор економіки формує найбільші розміри та частку у загальній структурі податкових надходжень, впливаючи таким чином на бюджетну політику держави, визначає фіскальні можливості для забезпечення бюджетного фінансування програм соціального та економічного розвитку країни.

За даними офісу великих платників податків Державної фіскальної служби України, розподіл податкових надходжень у загальній структурі за галузями економіки був таким: переробна промисловість – 28,6% (у 2016 р. – 28,7%); добувна галузь – 24,8% (2016 р. – 20,5%), електроенергетика – 10,8% (2016 р. – 9,9%),

оптова та роздрібна торгівля – 10,5% (2016 р. – 12,0%), транспортна галузь – 9,0% (2016 р. – 9,8%), інші галузі – 16,3% (2016 р. – 19,1%) [14].

Вибір моделі фінансової політики та інструментів її реалізації варто здійснювати з урахуванням циклічності в соціально-економічному розвитку країни. У сучасних умовах необхідно активно використовувати інструменти податкового регулювання розвитку реального сектору економіки як складника фінансових механізмів і інструментів, покликаних сприяти переходу від політики стабілізації до політики економічного зростання за рахунок розширення системи податкового стимулювання розвитку галузей економіки на інноваційно-інвестиційній основі.

З метою створення нових робочих місць, заохочення науково-дослідної та інноваційної діяльності та ефективного функціонування й удосконалення механізму підвищення конкурентоспроможності вітчизняних галузей економіки на світових ринках продукції у ринкових умовах необхідно запровадити систему податкових важелів: податкових кредитів на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D Tax credit), що дасть змогу покращити інституційні умови державної фінансової підтримки розвитку таких галузей у середньо- та довгостроковій перспективі.

У вітчизняному імпорті значна частка високо-, середньо- та високотехнологічної продукції галузей економіки із значною доданою вартістю: фармацевтична продукція – 3,6%, прилади та апарати оптичні, фотографічні – 1,6%, різноманітна хімічна продукція – 2,5%, засоби наземного транспорту, крім залізничного – 8,0%, реактори ядерні, котли, машини – 11,7%, електричні машини – 8,3%.

Зазначена ситуація, особливо у галузях, які виробляють різноманітну хімічну продукцію, засоби

Таблиця 3

**Основні засади та принципи випереджаючого економічного розвитку**

Основні засади	Основні принципи
1) інноваційний характер розвитку в основі економічної системи на базі досягнень науково-технічного прогресу;	1) збалансованість економічного розвитку;
2) випередження досягнутих можливостей економіки та її потреб через багатократне зростання продуктивності та загальної ефективності економіки;	2) створення рівних стартових умов для запуску інноваційних галузей;
3) розвиток економіки на випередження на основі систем стратегічного прогнозування та передбачення ключових пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки і технологій, а відповідно – галузей промисловості;	3) визнання найвищою цінністю людини через інвестиції в людський капітал на рівні, що відповідає потребам випереджаючого економічного розвитку;
4) завчасна підготовка фахівців для галузей економіки наступного технологічного способу виробництва;	4) завчасне закладення базису нового технологічного способу виробництва в діючому технологічному укладі;
5) створення передумов для реалізації і забезпечення нових потреб суспільства не тільки у матеріальних благах, а насамперед в якості життя кожної окремо взятої людини у системі духовно-матеріальних координат.	5) узгодженість державної економічної політики зі стратегічними цілями розвитку та потребами суспільства.
	6) використання методів передбачення і прогнозування науково-технологічного розвитку;
	7) забезпечення рівності в доступі населення до всіх суспільних благ;
	8) комплексність, сталість і системність урядових заходів із підтримки інноваційних галузей;

Джерело: складено автором на основі [13, с. 234-235]

наземного транспорту, крім залізничного, реактори ядерні, котли, машини, електричні машини, має наслідком від'ємний внесок чистого експорту в економічне зростання в країні. Тільки у 2017 р. на таку продукцію витрачено 15 123 344,4 тис. дол. США. Саме тому є актуальним запровадження системи податкових важелів – податкових кредитів на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D Tax credit) для платників податків і зборів галузей економіки, які займаються: розробленням і випуском продукції п'ятого і шостого технологічного укладу; проектуванням інноваційного технологічного устаткування та інноваційних технологій виробництва клітин; досягненням відповідності нормам викидів шкідливих речовин під час виробництва; удосконаленням виробничих процесів за допомогою їх автоматизації; розробленням і впровадженням нових систем безпеки на виробництві; підвищенням якості продукції, врожайності, економічної та операційної ефективності виробництва; оптимізацією виробничих процесів; впровадженням у виробництво нових виробничих стандартів та процесів.

Необхідно удосконалювати податкове стимулювання фармацевтичної галузі (виробництво лікарських засобів і виробів медичного призначення; розроблення нових медичних препаратів та підвищення термінів їх зберігання, медичного обладнання та інструментів нового покоління; впровадження автоматизації та роботизації у виробничий процес; проведення клінічних випробувань нових медичних препаратів, у тому числі для відповідності іноземним нормативним вимогам; створення нових біотехнологій).

Нашій країні необхідно розвивати експортний потенціал стратегічно важливих авіаційної та ракетно-космічної галузей економіки (експортна виручка у 2017 р. – лише 29 029,1 тис. дол. США). Продукція таких галузей є «візитною карткою» країни у сфері міжнародного співробітництва та торгівлі, а тому необхідно запровадити податкові кредити на НДДКР для платників податків і зборів, які розробляють нові або покращують діючі та впроваджують інноваційні: моделі космічного або літального апарату, способи збільшення його потужності та зменшення ваги; технології та методи виробництва; методи кріплення елементів конструкцій та засоби для їх склеювання; сплави конструкційних матеріалів; методи формування, обробки і зварювання металів; способи обробки та покращення поверхні літальних апаратів; процедури термічної обробки; способи збільшення продуктивності та зменшення циклів виробництва; методи тестування та перевірки, які сприяють покращенню якості продукції; способи збільшення потужності та зменшення ваги; масштабні виробничі процеси; автоматизовані та роботизовані виробничі процеси; сплави і композиційні матеріали.

З огляду на те, що у 2017 р. найбільша сума та частка імпорту – 11 699 572,3 тис. дол. США та 23,6% до загального обсягу відповідно припадала на палива мінеральні, нафту і продукти її перегонки, важливим є податкове регулювання ресурсозбереження, що дасть змогу зменшити енергетичний складник високого рівня імпортоємності вітчизняного ВВП.

У межах розбудови системи національної безпеки України за умов зовнішньої гібридної агресії питання забезпечення енергоефективності та енергозбереження є одним із ключових для забезпечення національних економічних інтересів. Від його вирішення залежить подальший економічний та соціальний розвиток країни, що вимагає підвищення інституційного потенціалу податкового регулювання у напрямі стимулювання заходів з енергоефективності та енергозбереження: проектування та розроблення енергозберігаючих форм будівель, будівельних фасадів, високоенергоефективного освітлення, систем кондиціонування повітря, альтернативних систем опалення та охолодження; створення матеріалів, які підвищують провідність електроенергії; будівництва енергозберігаючих будівельних конструкцій; сертифікації LEED «Leadership in Energy and Environmental Design»; програмування електронних систем керування енергоощадністю.

Податкове регулювання діяльності підприємств будівельної галузі має стимулювати будівництво, реконструкцію та технічне переоснащення будівель із метою зменшення обсягів споживання енергоресурсів та залучення сучасних енергоефективних технологій.

Традиційно висока експортна орієнтованість та значні надходження експортної виручки продукції металургійної (чорні метали – 8 666 248,4 тис. дол. США, вироби з чорних металів – 896 540,2 тис. дол. США) та аграрної галузі (зернові культури – 6 501 134,3 тис. дол. США, жири та олії тваринного або рослинного походження – 4 605 666,2 тис. дол. США, насіння і плоди олійних рослин – 2 060 121,4 тис. дол. США) дає змогу забезпечувати стабільну ситуацію на міжбанківському валютному ринку.

Податкове регулювання повинно створювати фінансові умови для протидії імпортній експансії та стимулювати вітчизняних експортно орієнтованих виробників задовольняти попит на товари не лише на зовнішніх, але й на внутрішньому ринку. Для вітчизняного металургійного виробництва є можливість для імпортозаміщення: імпорт чорних металів у 2017 р. становив 1 134 649,1 тис. дол. США (2,3% до загального обсягу), а виробів із чорних металів – 807 163,8 тис. дол. США (1,6% до загального обсягу).

До інноваційних витрат, які можуть підлягати податковому регулюванню податковими креди-

тами в галузі металургії, можливо віднести витрати на: розроблення нових та удосконалення діючих процесів, технологій обробки, способів переробки матеріалів у відходах виробництва; підвищення міцності матеріалів виробництва; розроблення нових композиційних матеріалів; нові системи тестування продукції; покращення методів зварювання металів; розроблення нового обладнання для випуску продукції; удосконалення процесів штампування; покращення надійності матеріалів; автоматизацію виробничих процесів; покращення технології виробництва; зменшення забрудненості металів.

Нагальним є підвищення ефективності використання природних ресурсів країни як складника конкурентних переваг на зовнішніх ринках за рахунок удосконалення механізмів податкового регулювання розвитку агропромислового комплексу. Надання податкових кредитів має сприяти збільшенню обсягів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю, підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на світових товарних ринках, продовольчої та фінансової безпеки країни. Такими інструментами податкового регулювання можуть скористатися сільськогосподарські товаровиробники, які здійснюють діяльність, пов'язану зі збільшенням засвоєності кормів; розробленням і впровадженням інноваційних технологій очищення сільськогосподарської продукції від забруднення; зменшенням відходів виробництва; запровадженням систем очищення стічних вод; удосконаленням систем зберігання продукції; збільшенням ефективності попередньої обробки продукції; удосконаленням процесів сегрегації зараженої і якісної продукції; підвищенням поживності продукції; розробленням інноваційного продукту, який є новим для внутрішнього та зовнішніх ринків, нових біологічних консервантів, які збільшують терміни зберігання продукції, методів селекції, продуктів із подовженим терміном зберігання; впровадженням у виробничі процеси системи управління якістю та безпечністю продукції відповідно до міжнародних стандартів – ISO 22000:2005 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга», ISO 22006:2009 «Системи менеджменту якості – Настанови щодо застосування ISO 9001:2008 в рослинництві», а також галузевих та регіональних стандартів, що нині набули міжнародного статусу: GAPs, GlobalGAP, BRC, IFS; впровадженням нових методів підвищення врожайності та технологій вирощування; розробленням і практичним впровадженням нових способів захисту сільськогосподарських культур від хвороб; покращенням техніки збору врожаю сільськогосподарських культур.

Податкове регулювання має бути спрямоване на розвиток галузі туризму і курортів шляхом

стимулювання приватних інвестицій. Таке стимулювання може бути здійснене шляхом запровадження податкових канікул (застосування нульової ставки) для платників податку на прибуток підприємств, які здійснюють інвестування, проводять розширення, модернізацію в цій галузі. Практичний досвід Індії засвідчив, що п'ятирічні податкові канікули дали стимул потужним світовим туристичним інвесторам побудувати в цій країні мережу готелів, курортів та конференц-центрів (Hilton, Accor, Marriott, Berggruen, Cabana, Premier Travel Inn та InterContinental). Крім того, такі компанії вже оголосили про плани інвестувати у туристичну галузь країни у майбутньому. У деяких штатах Індії під час будівництва нових парків розваг та канатних доріг надається 100% п'ятирічне звільнення інвесторів від оподаткування [15, с. 24, 69].

Іншими інструментами податкового стимулювання розвитку галузі можуть стати податкові кредити на певний період для платників податків, які інвестують ресурси у пріоритетні туристичні види діяльності, райони чи об'єкти. Необхідно розвивати податкове регулювання суб'єктів туристичної і курортної галузі шляхом пільгового оподаткування їхніх прибутків за умови реінвестування їх певної частини у такий бізнес, а також встановлення залежності понижених ставок податку на прибуток підприємств від розміру інвестицій.

Сучасні дослідження засвідчують, що в Бразилії завдяки програмам податкових кредитів у туристичній галузі за період 2002-2009 рр. було створено на 34% більше робочих місць, в абсолютному вираженні – 45 905. У 2009 р. одне робоче місце із чотирьох в індустрії туризму було результатом такої фіскальної політики. І що важливо, податкові кредити під час створення нових робочих місць дали змогу збільшити зайнятість у туристичній галузі в найменш розвинених регіонах країни без нищення робочих місць у сусідніх муніципалітетах, які не могли скористатися такими податковими стимулами [16, с. 17-18, 21].

З метою формування сприятливих умов розвитку галузі туризму і курортів на засадах дотримання міжнародних стандартів якості необхідно стимулювати імплементацію основних міжнародних стандартів ISO 14785, ISO 18065: 2015, ISO 21101: 2014 і ISO 13009: 2015, EN 15565:2008, що дасть їй змогу інтегруватися у світовий туристичний ринок на основі підвищення конкурентоспроможності і таким чином забезпечити соціально-економічний розвиток як регіонів, так і держави.

Ключовими завданнями Уряду у сфері безпеки та оборони є фінансове забезпечення і підтримка розвитку обороноздатності країни в умовах зовнішньої гібридної агресії, що вимагає використання досліджуваних інструментів податкового регулювання підприємствами, які займаються розробленням: нової або вдосконаленням наявної військової

продукції; виробничих процесів для виробництва зброї, підвищенням її продуктивності та відповідності нормативним вимогам; інноваційних та економічно ефективних операційних процесів; нових матеріалів, які покращують функції, безпеку, якість зброї, знижують її вагу та підвищують міцність. Зазначене сприятиме зміцненню оборонного потенціалу країни і можливостей для її захисту.

У сучасних умовах необхідно забезпечити формування інституційного середовища для реалізації ідей сталого розвитку на основі створення комплексної стратегії державного фінансового стимулювання підприємств усіх галузей економіки, які займаються переробкою, захороненням, виявленням та утилізацією відходів. Податкове регулювання у цьому напрямі має включати податкові пільги, що дасть змогу Україні відповідати сучасним трендам розвитку провідних країн світу на засадах сталого розвитку. Такі пільги мають надаватися під час розроблення нових процесів зрощення і спринклерних систем для компостування відходів, альтернативних методів спалювання відходів, методів боротьби з патогенними мікроорганізмами, методів видобутку й очищення звалищ відходів від загазованості, методів переробки, утилізації або обробки використаних хімікатів та побічних продуктів; проектування нового обладнання для переробки відходів; відновлення відпрацьованого палива; поліпшення діючих систем контролю забруднення, сміттєзвалищ та спроб продовження термінів їх використання; впровадження нових та вдосконалення діючих технологій відновлення енергії, системного підходу в екологічному управлінні виробництвом, який заснований на вимогах міжнародних стандартів серії ISO 14000; дослідження і розроблення нових методів очистки стічних вод; проектування систем контролю забруднення; удосконалення систем виявлення та контролю якості повітря; створення нових процесів видалення токсичних відходів; відновлення полігонів для відходів або їх реконструкції.

Зазначене податкове регулювання у всіх галузях економіки, в т. ч. у житлово-комунальному комплексі, дасть змогу забезпечити ефективне та безпечне поводження з відходами, знизити рівень їх небезпечності, стимулювати запровадження сучасних новітніх технологій їх утилізації відповідно до європейської практики.

**Висновки з проведеного дослідження.** З метою формування та реалізації концепції випереджаючого економічної розвитку на основі підвищення ролі держави у забезпеченні інституціональних умов втілення стратегічного курсу структурної модернізації галузей економіки в сучасних умовах необхідно забезпечити: створення інституційного податкового середовища і передумов для розвитку та широкого впровадження інновацій в усіх галузях економіки, вдосконалення державної політики

податкового регулювання у цих сферах, запровадження якісно нових податкових інструментів інституційного мотиваційного механізму стимулювання економічного розвитку на основі інноваційно-інвестиційного підходу з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни, що відповідає цілям Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої сторони.

Такий механізм та інструменти податкового регулювання мають бути спрямовані на: стимулювання та підтримку інвестиційно-інноваційних змін у виявлених перспективних та стратегічно важливих для розвитку країни галузях економіки; розвиток нових більш високих – V і VI технологічних укладів; науково-технологічну модернізацію підприємств традиційних галузей економіки – IV і III укладів; виробництво та експорт високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, яка приносить значні надходження експортної виручки; розвиток галузей економіки на засадах сталого розвитку; фінансове забезпечення і підтримку розвитку обороноздатності країни в умовах зовнішньої гібридної агресії.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є розкриття впливу податкового регулювання на розвиток галузей економіки у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волот О.І. Реальний сектор економіки: сутність, складові та його роль в забезпеченні стійкого розвитку економіки держави / О. І. Волот, І. М. Пліско // Науковий вісник Полісся. № 1 (5), 2016. С.23-29.
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Нікітішин А.О. Податкова політика в умовах світової фінансової кризи: вітчизняна та зарубіжна практика / А.О. Нікітішин // Вісник податкової служби України. 2010. № 6 (578). С. 36-39.
4. Заклекта-Берестовенко О.С. Податкова політика в системі економічної політики держави / О.С. Заклекта-Берестовенко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2845> – Назва з титул. екрана.
5. Нікітішин А.О. Вплив податкового регулювання на науково-дослідну та інноваційну діяльність / А.О. Нікітішин // Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 2/2'2018. С. 22-30.
6. ISIC REV. 3 Technology intensity definition. Classification of manufacturing industries into categories based on R&D intensities. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/48350231.pdf>
7. Мазаракі А.А. Регіональна економіка: словник термінів: навч. посіб. для студ. ВНЗ / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, А.В. Бохан, Ю.І. Головня, В.М. Будзак, С.М. Манжалій; ред.: А.А. Мазаракі; МОНМС України, Київ: нац. торг.-екон. ун-т. К., 2012. 351 с.



8. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць [Текст]: Закон України від 06.09.2012 № 5205-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. С. 410.

9. Москаленко О. М. Випереджальний економічний розвиток: теоретико-інституціональні засади і проблеми реалізації в Україні / О. М. Москаленко // Економіка України. 2014. № 8. С. 4-19.

10. Федорова Ю.В. Перспективи інноваційного розвитку України: технологічні уклади / Ю.В. Федорова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2016. № 1. С. 123-126.

11. The 2017 Global Innovation 1000 study Investigating trends at the world's 1000 largest corporate R&D spenders. URL: <https://www.strategyand.pwc.com/innovation1000#GlobalKeyFindingsTabs4|VisualTabs3>

12. Прес-реліз Світового банку від 10 квітня 2018р. «Перспективи економічного зростання залежать від

термінового впровадження реформ»/ URL: <http://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2018/04/10/ukraine-economic-update-spring-2018>.

13. Москаленко О.М. Сучасна парадигма ролі держави у формуванні принципів і засад випереджаючого економічного розвитку / О.М. Москаленко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. Вип. 1, Т. 3. С. 231-237.

14. Офіс великих платників податків Державної фіскальної служби. URL: <http://officevp.sfs.gov.ua/mediaark/news-ark/324207.html>

15. Study of Taxes levied on Tourism Sector Vis a Vis Export Sector. Submitted by Business & Industrial Research Division IMRB International. 128 p.

16. Garsous, Grégoire. Tax Incentives and Job Creation in the Tourism Industry of Brazil / Grégoire Garsous, David Corderi, Mercedes Velasco // IDB Working Paper Series N° IDB-WP-644. November, 2015. 27 p.

## ГАРМОНІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІРЖОВОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

### HARMONIZATION OF THE MODEL OF THE EXCHANGE MARKET OPERATION OF VALUES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION

*У статті розглянуто передумови становлення та розвитку українського біржового ринку цінних паперів у контексті євроінтеграційних процесів. Зокрема, вивчено стан адаптації українського законодавства до європейських стандартів з метою формування моделі біржового ринку цінних паперів, яка є важливою умовою для успішного розвитку економіки України. Розглянуто основні нормативні акти у сфері правового регулювання біржового ринку цінних паперів України до положень ЄС. Запропонована власна модель біржового ринку цінних паперів в Україні.*

**Ключові слова:** біржовий ринок цінних паперів, фондова біржа, регульований (організаційно оформлений) ринок, оператор регульованого ринку, модель.

*В статье рассмотрены предпосылки становления и развития украинского биржевого рынка ценных бумаг в контексте евроинтеграционных процессов. В частности, изучено состояние адаптации украинского законодательства к европейским стандартам с целью формирования модели биржевого рынка ценных бумаг, которая является важным условием для успешного развития*

*экономики Украины. Рассмотрены основные нормативные акты в сфере правового регулирования биржевого рынка ценных бумаг Украины с положениями ЕС. Предложена собственная модель биржевого рынка ценных бумаг в Украине.*

**Ключевые слова:** биржевой рынок ценных бумаг, фондовая биржа, регулируемый (организационно оформленный) рынок, оператор регулируемого рынка, модель.

*The article considers the preconditions for the formation and development of the Ukrainian stock market of securities in the context of European integration processes. In particular, the state of adaptation of Ukrainian legislation to European standards has been studied, with the aim of forming a model of the stock market of securities, which is an important condition for successful development of the Ukrainian economy. The main regulatory acts in the field of legal regulation of the stock market of Ukraine are considered in the provisions of the EU. Proposed own model of the stock market of securities in Ukraine.*

**Key words:** exchange market of securities, stock exchange, regulated (organizationally executed) market, operator of regulated market, model.

УДК 336.76

**Пехота А.В.**

аспірант кафедри фінансів  
Київський національний економічний  
університет імені Вадима Гетьмана

**Постановка проблеми.** За 26 років розвитку біржового ринку цінних паперів в Україні модель біржового ринку цінних паперів все ще знаходиться в стані формування і розвитку, а також його державного регулювання в контексті процесів європейської інтеграції. Проте біржовий ринок

цінних паперів не повністю відповідає сучасним тенденціям європейської моделі розвитку. Важливим чинником для успішного функціонування біржового ринку цінних паперів є його належне державне регулювання. Тому найбільш актуальним є посилення нормативної бази регулювання